

Posilnenie ochrany dlžníka v spotrebiteľských úverových vzťahoch

Jana Rohlíčková, Lucia Smolenová
Národná banka Slovenska

V súvislosti so zadlžovaním slovenských domácností sa síce častejšie spomína problematika úverov na bývanie, no nemalý podiel na tomto zadlžovaní predstavujú aj spotrebiteľské úvery. Táto oblasť je upravená zákonom č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý je účinný už ôsmy rok. Vzhľadom na meniacu sa situáciu na trhu so spotrebiteľskými úvermi sa tento zákon od začiatku svojej účinnosti nevyhol viacerým novelám. V tomto článku sme sa zamerali na vybrané zmeny, ktoré priniesla jedna z jeho ostatných noviel vykonaná zákonom č. 279/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Novela zákona o spotrebiteľských úveroch vyriešila niektoré aplikačné problémy, s ktorými sa Národná banka Slovenska stretávala pri ochrane finančných spotrebiteľov, najmä v rámci vybavovania podaní finančných spotrebiteľov, a na ktoré reagovala okrem iného vydaním informácie odboru ochrany finančných spotrebiteľov Národnej banky Slovenska z 18. apríla 2017 k aplikačným dôsledkom rozsudku Súdneho dvora Európskej únie vo veci 42/15 Home Credit Slovakia, a. s., proti Kláre Bíróovej¹.

Mnohé z podaní sa týkajú nedodržania povinnosti subjektov poskytujúcich spotrebiteľské úvery v súvislosti s posudzovaním schopnosti spotrebiteľov požadovaný úver splácať. Predmetná novela reagovala na narastajúce zadlžovanie sa slovenských domácností, napr. stanovením postupu overovania príjmu spotrebiteľov z externého zdroja, ktorým je Sociálna poisťovňa, a to prostredníctvom prevádzkovateľa registra údajov o spotrebiteľských úveroch.

V zmysle § 7 ods. 20 zákona č. 129/2010 Z. z. pribudla subjektom poskytujúcim spotrebiteľské úvery povinnosť určiť, dodržiavať a pravidelne prehodnocovať limit na podiel celkovej zadlženosti k príjmu, pričom uvedený limit, ako aj metódu na jeho výpočet Národná banka Slovenska ustanovila opatrením č. 6/2018 z 29. mája 2018, ktorým sa dopĺňa opatrenie NBS č. 10/2017, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o posúdení schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver. V zmysle dôvodovej správy k zákonu č. 279/2017 Z. z. stanovením limitu na podiel výšky celkovej zadlženosti k príjmu Národná banka Slovenska reaguje na silný rast zadlženosti domácností. Keďže zadlženosť slovenských domácností sa od roku 2010 zdvojnásobila a vyššia miera zadlženosti zároveň zvyšuje citlivosť domácností

na možný negatívny vývoj v budúcnosti, bolo potrebné uvedený limit nastaviť.

Do § 7 ods. 31 zákona č. 129/2010 Z. z., ktorý upravuje možnosť subjektov poskytnúť spotrebiteľovi úver, len ak lehota jeho splatnosti spĺňa limit podľa odseku 30 citovaného ustanovenia, bola doplnená druhá veta, v zmysle ktorej limit pre lehodu splatnosti spotrebiteľského úveru možno prekročiť pri predĺžení splatnosti z dôvodu neočakávaných finančných ťažkostí spotrebiteľa, a to najviac o 6 mesiacov. V zmysle § 6 opatrenia NBS č. 10/2017 sa limit pre maximálnu splatnosť spotrebiteľského úveru (okrem úveru podľa § 7 ods. 7 zákona č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov) určuje tak, aby lehota splatnosti úveru nepresahovala 8 rokov. V zmysle dôvodovej správy je predmetné ustanovenie riešením v prospech spotrebiteľa pre prípad neočakávaných finančných ťažkostí na jeho strane.

K výraznej zmene a doplneniu došlo aj v § 9 zákona č. 129/2010 Z. z., ktorý upravuje náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere.

Do § 9 ods. 1 zákona č. 129/2010 Z. z. sa doplnilo, že zmluva o spotrebiteľskom úvere musí byť v záhlaví zreteľne označená názvom zmluvy, ktorý obsahuje slová spotrebiteľský úver v príslušnom gramatickom tvare. Z dôvodovej správy k zákonu č. 279/2017 Z. z. je zrejmé, že účelom transparentného označenia produktu spotrebiteľského úveru je jednak podpora informovanosti spotrebiteľa a jednak zábezpeka istoty pri aplikácii príslušných zákonov, predovšetkým zamedzenie obchádzaniu zákona č. 129/2010 Z. z. prostredníctvom iných zákonov.

V § 9 ods. 2 zákona č. 129/2010 Z. z. boli zrušené niektoré obligatórne náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere. V nadväznosti na túto skutoč-

¹ Stanovisko sa týka predovšetkým otázok súvisiacich s obsahovým naplnením niektorých náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere, ako aj otázok súvisiacich s formou zmluvy o spotrebiteľskom úvere a s podobou, v akej veritelia poskytujú náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere spotrebiteľom. Je verejne prístupné na https://www.nbs.sk/_img/Documents/zivotne%20situacie/Inform%C3%A1cia%20OFS_rozsu-dok_SD%20EU-C-42-15_final.pdf

nosť sa zmenila právna úprava týkajúca sa odplaty (§ 9 ods. 16 zákona č. 129/2010 Z. z.), priemernej hodnoty ročnej percentuálnej miery nákladov na príslušný spotrebiteľský úver (§ 4 ods. 2 zákona č. 129/2010 Z. z.) a doplnil sa § 9 ods. 17 zákona č. 129/2010 Z. z. platný pre zmluvu, ktorej súčasťou je spotrebiteľská zmluva, pri ktorej vlastnícke právo k tovaru alebo službe neprechádza na spotrebiteľa okamihom odovzdania a prevzatia tovaru alebo služby.

Zároveň bol zmenený § 9 ods. 2 písm. l) zákona č. 129/2010 Z. z., ktorý do 30. apríla 2018 mal nasledujúce znenie: *Zmluva o spotrebiteľskom úvere okrem všeobecných náležitostí podľa Občianskeho zákonníka musí obsahovať tieto náležitosti: výšku, počet a termíny splátok istiny, úrokov a iných poplatkov a prípadné poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami spotrebiteľského úveru na účely jeho splatenia.* Predmetná náležitosť zmluvy o spotrebiteľskom úvere je od 1. mája 2018 upravená v § 9 ods. 2 písm. i) cit. zákona, ktorý má nasledujúce znenie: *Zmluva o spotrebiteľskom úvere okrem všeobecných náležitostí podľa Občianskeho zákonníka musí obsahovať tieto náležitosti: výšku, počet, frekvenciu splátok a prípadné poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami spotrebiteľského úveru na účely jeho splatenia.*

Všeobecné sudy vykladali § 9 ods. 2 písm. l) zákona č. 129/2010 Z. z. v znení účinnom pred 1. májom 2018 nejednotne; buď zastávali prílišný formalizmus a vyhlasovali spotrebiteľský úver za bezúročný a bezpoplatkový vtedy, keď zmluva o spotrebiteľskom úvere nespresňovala vo forme amortizačnej tabuľky, aká časť každej splátky bude započítaná na vrátenie istiny spotrebiteľského úveru, alebo vykladali predmetné ustanovenie v súlade s účelom smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48 z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS, a síce, že zmluva o spotrebiteľskom úvere musí obsahovať výšku, počet a termín splátok ako celku pozostávajúcich z istiny, úroku a iných poplatkov. Pôvodná právna úprava spôsobovala stav právnej neistoty, ktorý odstránila nová právna úprava tým, že zosúladiť vnútroštátnu právnu úpravu so závermi prijatými v rozsudku Súdneho dvora Európskej únie vo veci 42/15 Home Credit Slovakia, a. s., proti Kláre Bíróovej.

Ustanovenie § 9 ods. 18 zákona č. 129/2010 Z. z. bolo doplnené o povinnosť veriteľa poskytnúť spotrebiteľovi vyhotovenie fotokópie zmluvy o spotrebiteľskom úvere a všeobecných obchodných podmienok poskytnutia spotrebiteľského úveru vrátane ich zmien počas trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere bezplatne (jedno vyhotovenie) alebo s povinnosťou úhrady vo výške, ktorá nemôže prekročiť výšku účelne vynaložených nákladov spojených so zhotovením fotokópie zmluvy o spotrebiteľskom úvere a s jej odoslaním (druhé a ďalšie vyhotovenie), ako aj

povinnosť zverejňovať na svojom webovom sídle všeobecné obchodné podmienky vrátane ich zmien. Uvedená požiadavka vyplynula z praxe; ak spotrebiteľ nedisponoval rovnopisom zmluvy o spotrebiteľskom úvere (či už z dôvodu, že si veriteľ nespĺnil svoju zákonnú povinnosť podľa § 9 ods. 1 zákona č. 129/2010 Z. z., alebo z iného dôvodu, napr. straty zmluvnej dokumentácie), bol znevýhodnený pri uplatňovaní svojich práv voči veriteľovi zo zmluvy, resp. pri použití prostriedkov procesnej obrany voči veriteľovi, ktorý sa domáhal plnenia voči spotrebiteľovi zo zmluvy. Ak spotrebiteľ požiadal veriteľa o vyhotovenie fotokópie zmluvy o spotrebiteľskom úvere, príp. všeobecných obchodných podmienok poskytnutia spotrebiteľského úveru vrátane ich zmien, veritelia mali rozdielny prístup; buď odmietli poskytnúť spotrebiteľovi fotokópiu zmluvnej dokumentácie, alebo poskytli spotrebiteľovi fotokópiu zmluvnej dokumentácie, no s povinnosťou úhrady nákladov vo výške presahujúcej účelne vynaložené náklady spojené so zhotovením fotokópie zmluvy o spotrebiteľskom úvere a s jej odoslaním.

Do § 9 ods. 19 zákona č. 129/2010 Z. z. bol doplnený režim spojený s neplatnosťou zmluvy o spotrebiteľskom úvere z dôvodu porušenia § 53 ods. 6 Občianskeho zákonníka.

K ďalšiemu významnému doplneniu došlo v § 16 zákona č. 129/2010 Z. z., ktorý upravuje splatenie spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti.

Do § 16 ods. 2 zákona č. 129/2010 Z. z. bolo doplnené, že veriteľ má nárok na náhradu účelne vynaložených nákladov, ktoré mu vznikli v súvislosti so splatením spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti vrátane vydania potvrdení v zmysle § 16 ods. 6 až 8 zákona č. 129/2010 Z. z. V praxi sme sa stretávali s prípadmi, že si veritelia uplatňovali osobitný poplatok za vydanie potvrdení, ktorý nezapočítavali do zákonného limitu vymedzeného v § 16 ods. 3 zákona č. 129/2010 Z. z., resp. ktorý si uplatňovali napriek zákonnému zákazu zakotvenému v § 16 ods. 4 zákona č. 129/2010 Z. z.

Do § 16 ods. 6 až 9 zákona č. 129/2010 Z. z. bola doplnená nová právna úprava ukladajúca veriteľovi povinnosť vydať spotrebiteľovi potvrdenie na účely posúdenia následkov čiastočného splatenia alebo úplného splatenia spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti, potvrdenia o následkoch splatenia vo vzťahu k zostávajúcej výške nesplateného spotrebiteľského úveru (pri čiastočnom predčasnom splatení spotrebiteľského úveru) a potvrdenia preukazujúceho skutočnosť, že spotrebiteľský úver bol splatený (pri úplnom predčasnom splatení spotrebiteľského úveru). V príslušných ustanoveniach sú upravené náležitosti potvrdení, forma potvrdení, ako aj lehota, v rámci ktorej je veriteľ povinný vydať spotrebiteľovi požadované potvrdenie. Táto lehota je definovaná pojmom *bezodkladne*, v zložitých prípadoch najneskôr do siedmich pracovných dní od prijatia žiadosti spotrebiteľa. Na základe dôvodovej správy k zákonu č. 279/2017 Z. z. sa za zložité prípady

považuje napr. technická náročnosť výpočtu, ak ju veriteľ nevykonáva priamo v mieste obchodnej činnosti, či existencia osobitného pracoviska pre riešenie výpočtov zostatku spotrebiteľských úverov. Uvedená požiadavka vyplynula obdobne z praxe; veritelia štandardne vydávali potvrdenie na účely posúdenia následkov čiastočného splatenia alebo úplného splatenia spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti spotrebiteľovi v lehote presahujúcej sedem pracovných dní. Tento postup bol spôsobilý vytvoriť spotrebiteľovi administratívnu prekážku pri splnení podmienok iného veriteľa na poskytnutie refinančného úveru.

Do § 16 ods. 6 zákona č. 129/2010 Z. z. bolo doplnené, že veriteľ má nárok na náhradu účelne vynaložených nákladov v súvislosti s vydaním potvrdenia na účely posúdenia následkov čiastočného splatenia alebo úplného splatenia spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti vtedy, keď nedôjde k čiastočnému splateniu alebo úplnému splateniu spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti, ibaže veriteľ nevystavil dotknuté potvrdenie v zákonnej lehote. V praxi sme sa stretávali s prípadmi, že si veritelia uplatňovali náklady, ktoré presahovali účelne vynaložené náklady v súvislosti s vydaním predmetného potvrdenia.

Do § 16 ods. 10 zákona č. 129/2010 Z. z. bola doplnená nová právna úprava obsahujúca právnu domnienku, že následkom čiastočného predčasného splatenia spotrebiteľského úveru je skrátenie trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere pri zachovaní výšky mesačných splátok, ak sa zmluvné strany nedohodli, príp. spotrebiteľ neurčil inak. Súčasne bola veriteľovi uložená povinnosť informovať spotrebiteľa o následku čiastočného splatenia spotrebiteľského úveru pred jeho zrealizovaním. Táto nová právna úprava zamedzila veriteľovi, aby jednostranne stanovil následok čiastočného splatenia spotrebiteľského úveru, a to bez existencie zmluvného dojednaní či zisťovania skutočnej vôle spotrebiteľa.

V praxi sme sa stretli aj s podaním spoločenstva vlastníkov bytov a nebytových priestorov, ktorého predmetom boli námietky voči vyčísleniu poplatku za predčasné splatenie úveru na opravu, rekonštrukciu alebo modernizáciu spoločných častí, spoločných zariadení a príslušenstva domu. Poplatok banky v danom prípade predstavoval 5 % zo sumy predčasne splatenej istiny, pričom predmetom podania bola námietka, že v zmysle

§ 16 ods. 3 zákona č. 129/2010 Z. z. výška náhrady nákladov veriteľa vzniknutých v súvislosti s predčasným splatením úveru nemôže presiahnuť 1 % výšky splateného úveru pred lehotou splatnosti.

Úver poskytovaný vlastníkom bytov a nebytových priestorov zastúpených správcom alebo spoločenstvom vlastníkov na účely podľa osobitného predpisu sa v zmysle § 1 ods. 3 písm. n) zákona č. 129/2010 Z. z. nepovažuje za spotrebiteľský úver, vzhľadom na jeho osobitnú povahu však citovaný zákon v § 24a obsahuje vymedzenie ustanovení, ktoré sa vzťahujú aj na tento typ úveru.

Jedným z predmetných ustanovení bol do 30. apríla 2018 aj § 9 ods. 2 písm. u) citovaného zákona, v zmysle ktorého musela zmluva o spotrebiteľskom úvere okrem všeobecných náležitostí podľa Občianskeho zákonníka obsahovať právo na splatenie spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti, postup pri takom splatení spotrebiteľského úveru a spôsob určenia výšky poplatku za splatenie spotrebiteľského úveru pred lehotou splatnosti podľa § 16 citovaného zákona.

Samotný § 16 zákona č. 129/2010 Z. z. však v taxatívnom výpočte ustanovení, ktoré sa vzťahujú na úvery poskytované vlastníkom bytov a nebytových priestorov, uvedenom v § 24a citovaného zákona už absentoval, čo spôsobovalo nejednoznačnosť danej právnej úpravy v otázke práva na predčasné splatenie úveru poskytnutého vlastníkom bytov a nebytových priestorov, ako aj podmienok jeho uplatnenia. Táto nejednoznačnosť bola odstránená zákonom č. 279/2017 Z. z., ktorý novelizoval aj ustanovenie § 24a zákona č. 129/2010 Z. z., a to tak, že jeho taxatívny výpočet naďalej neobsahuje § 16 a neobsahuje už ani ustanovenie § 9 ods. 2 písm. r) zákona č. 129/2010 Z. z. účinného od 1. mája 2018, ktoré upravuje ako jednu z podstatných náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere právo na jeho predčasné splatenie. Právo na predčasné splatenie predmetného typu úveru, ako aj podmienky jeho uplatnenia sú teda v súčasnosti ponechané na dohode zmluvných strán.

Vyššie spomenuté vybrané zmeny zákona o spotrebiteľských úveroch, ktoré priniesla jeho novela vykonaná zákonom č. 279/2017 Z. z., teda prispeli k vyriešeniu niektorých čiastkových problémov na trhu. Prax však prináša vždy nové situácie, na ktoré musí legislatíva aj v budúcnosti promptne reagovať.